

PSIXODIAGNOSTIKADA SHAXSNING EMOTSIONAL INTELLEKTINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Qo'qon universiteti Andijon filiali

Muhammadjonova Sevinchoy Mamashokir qizi,

Komiljonova Nigora Komiljon qizi.

ANNOTATSIIYA: Ushbu maqolada psixodiagnostika jarayonida emotsional intellektni baholashning ahamiyati, an'anaviy diagnostik metodlar va zamonaviy innovatsion yondashuvlar tahlil qilingan. Tadqiqotda emotsional intellekt shaxsning hissiy jarayonlarini anglash, boshqarish va ijtimoiy munosabatlarda samarali qo'llay olish qobiliyati sifatida yoritilgan. An'anaviy testlar, proektiv metodlar, suhbat va kuzatuv kabi usullarning roli ko'rib chiqilgan hamda raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, mimika va ovoz tahlili, neyropsixologik yondashuvlarning imkoniyatlari ilmiy asosda sharhlangan. Tadqiqot natijalari emotsional intellekt diagnostikasini takomillashtirishda integrativ yondashuvlarning yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: emotsional intellekt, psixodiagnostika, an'anaviy metodlar, innovatsion texnologiyalar, baholash, psixologik tahlil.

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассматриваются особенности оценки эмоционального интеллекта в процессе психодиагностики, анализируются традиционные методы диагностики и современные инновационные подходы. Эмоциональный интеллект описывается как способность личности понимать и контролировать свои эмоции, а также эффективно использовать их в социальном взаимодействии. Исследованы возможности тестов, проективных методик, наблюдения и беседы, а также цифровых технологий, искусственного интеллекта, анализа мимики и голоса, нейropsихологических инструментов. Результаты исследования подтверждают высокую эффективность

интегративных подходов в развитии системы диагностики эмоционального интеллекта.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, психодиагностика, традиционные методы, инновационные технологии, оценивание, психологический анализ.

ABSTRACT: This article examines the assessment of emotional intelligence within the field of psychodiagnostics, focusing on both traditional diagnostic methods and modern innovative approaches. Emotional intelligence is described as the ability to understand, regulate, and effectively apply emotional processes in social interactions. The study analyzes the role of tests, projective techniques, observation, and interviews, as well as the potential of digital technologies, artificial intelligence, facial and voice analysis, and neuropsychological tools. The findings demonstrate the high effectiveness of integrative approaches in improving emotional intelligence assessment systems.

Keywords: emotional intelligence, psychodiagnostics, traditional methods, innovative technologies, assessment, psychological analysis.

KIRISH. Psixodiagnostika zamonaviy psixologiyada shaxsning individual xususiyatlarini chuqur o'rganish, uning psixik jarayonlari, emotsional holati va shaxsiy potentsialini aniqlashga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-amaliy yo'nalishdir. So'nggi yillarda insonning emotsional intellekti ya'ni o'z emotsiyalarini anglash, boshqarish, boshqalarning hissiy holatini tushunish va ular bilan samarali muloqot qila olish qobiliyati psixologik rivojlanishning asosiy ko'rsatkichlaridan biri sifatida alohida e'tibor qozonmoqda. Emotsional intellektni baholash psixodiagnostikaning muhim bo'limi bo'lib, shaxsning ijtimoiy moslashuvi, kommunikativ madaniyati, stressga chidamliligi va professional muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omillarni aniqlash imkonini beradi. Bugungi kunda bu jarayon an'anaviy testlar, psixometrik metodlar, kuzatuvlar va suhbatlar bilan bir qatorda, yangi ilmiy yondashuvlar va texnologiyalar bilan boyimoqda. Mazkur maqolada psixodiagnostika doirasida emotsional intellektni baholashning zamonaviy ilmiy asoslari, amaliy usullari va

ularning samaradorligi yoritiladi. Shu bilan birga, metodlarning afzalliklari, chegaralari hamda amaliyotda qo'llash imkoniyatlari tahlil qilinadi.

EMOTSIONAL INTELEKT TUSHUNCHASI VA UNING PSIXODIAGNOSTIKADAGI AHAMIYATI. Emotsional intellekt insonning hissiy jarayonlarini anglash, idora qilish va ijtimoiy munosabatlarda samarali qo'llay olish qobiliyatini ifodalaydi. Bu tushuncha psixologiya fanida XX asrning oxirlarida shakllangan bo'lib, u insonning nafaqat aqliy salohiyatini, balki emotsional madaniyatini ham baholash zarurligini ko'rsatib berdi. Emotsional intellekt shaxsning o'z emotsiyalarini to'g'ri talqin qilishi, ularni nazorat qilishi, atrofdagilar hissiy holatini anglab, mos ravishda muloqot qurishi, murakkab ijtimoiy vaziyatlarda moslashuvchan qaror qabul qilishiga yordam beradi. Psixodiagnostika jarayonida emotsional intellektning o'rni beqiyosdir, chunki insonning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy muvofiqlashuvi va kasbiy muvaffaqiyati ko'p jihatdan uning hissiy kompetentligiga bog'liq. Ayniqsa, pedagogik, tibbiy, boshqaruv, xizmat ko'rsatish va jamoaviy faoliyat talab qilinadigan kasblarda emotsional intellektning rivojlanganligi samaradorlikning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, yuqori emotsional intellektga ega bo'lgan shaxslar stressni boshqarish, mojarolarni yumshoq hal qilish, o'zini motivatsiya qilish va ijobiy psixologik holatni saqlab qolish kabi muhim kompetensiyalarga ega bo'ladi. Psixodiagnostika nuqtai nazaridan emotsional intellektni o'lchashning dolzarbligi shundaki, an'anaviy intellekt testlari shaxsning real hayotdagi hissiy moslashuv darajasini ko'rsatib bera olmaydi. Buning natijasida psixologlar shaxsning emotsional imkoniyatlarini aniqlash uchun maxsus metodlarni ishlab chiqa boshladilar. Emotsional intellektni baholash orqali shaxsning ijtimoiy munosabatlarda qanday strategiyalarni qo'llashi, hissiy vaziyatlarda qanday qarorlar qabul qilishi va emotsional turg'unlik darajasi haqida to'liq tasavvur hosil qilish mumkin. Bu esa psixologik maslahat, terapevtik jarayonlar, o'quvchilar bilan ishlash va kadrlarni tanlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

EMOTSIONAL INTELEKTNI BAHOLASHDA QO'LLANILADIGAN AN'ANAVIY PSIXODIAGNOSTIK METODLAR. Emotsional intellektni

baholash jarayonida an'anaviy psixodiagnostik yondashuvlar hali ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ushbu metodlar shaxsning emotsional sezgirligi, hissiy reaksiyalarining barqarorligi, o'zini idora qilish qobiliyati va ijtimoiy kompetensiyalarini aniqlashga yordam beradi. An'anaviy metodlar ichida testlar, proektiv usullar, anketalar, kuzatuv va suhbat asosiy o'rin tutadi. Mazkur metodlarning ilmiy asoslanganligi, qo'llash qulayligi va natijalarni tizimli tahlil qilish imkoniyati ularni amaliyotda keng tarqalgan vositalar qatoriga kiritadi. Birinchi navbatda, test metodlari emotsional intellektning tarkibiy qismlarini o'lchashda eng ko'p qo'llaniladigan usullardan biridir. Bu testlar shaxsning o'z emotsiyalarini anglash darajasi, boshqalar hissiyotini talqin qila olish qobiliyati, emotsional boshqaruv strategiyalari va ijtimoiy kompetensiyalarini baholaydi. Masalan, Mayer–Salovey–Caruso tomonidan ishlab chiqilgan emotsional intellekt testi, shuningdek, shaxsiy sezgirlikni aniqlovchi ko'plab psixometrik testlar an'anaviy metodlar sirasiga kiradi. Ushbu testlar yordamida emotsional jarayonlarning strukturasini chuqur tahlil qilish, ularning rivojlanganlik darajasini aniqlash va shaxsning individual hissiy profili haqida ma'lumot olish mumkin. Proektiv metodlar ham emotsional intellektni o'rganishda muhim vosita hisoblanadi. Ular shaxsning ichki hissiy tajribasi, yashirin kechinmalari va emotsional reaksiyalarini bilvosita aniqlash imkonini beradi. Masalan, Rorschach siyoh dog'lari testi, TAT (Tematik Appersepsiya Testi) va boshqa proektiv yondashuvlar shaxsning ichki dunyosini, hissiy munosabatlarini va muloqot strategiyalarini tahlil qilishda yordam beradi. Ushbu metodlarning afzalligi shundaki, ular odamning ongli ravishda yashirishga harakat qiladigan emotsional reaksiyalarini ham namoyon qiladi. Bundan tashqari, kuzatuv va klinik suhbat metodlari emotsional intellekt diagnostikasida keng qo'llaniladi. Bu yondashuvlar psixologga shaxsning real hayotdagi emotsional holatini, o'zini tutishdagi hissiy belgilarni, muloqot jarayonidagi hissiy dinamika va reaksiyalarni kuzatish imkonini beradi. Kuzatuv jarayoni emotsional reaksiyalarni tabiiy sharoitda baholashga imkon yaratadi, suhbat esa shaxsning o'z hissiyotlari haqidagi tasavvuri, ularni boshqarish ko'nikmasi va ijtimoiy munosabatlarga munosabati haqida batafsil ma'lumot beradi. An'anaviy psixodiagnostik metodlar ko'p yillik amaliy tajribaga ega

bo'lib, ularning ishonchliligi va validligi ilmiy tadqiqotlar bilan tasdiqlangan. Shu bois, emotsional intellekt diagnostikasida ular zamonaviy yondashuvlar bilan bir qatorda qo'llanilishi, shaxsning hissiy holatini kompleks tahlil qilish imkonini beradi.

EMOTSIONAL INTELEKTNi BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA INNOVATSION METODLARI. So'nggi yillarda emotsional intellektni baholash jarayonida an'anaviy psixodiagnostik metodlar bilan bir qatorda innovatsion yondashuvlar ham jadal rivojlanmoqda. Raqamli texnologiyalar, multimodal tahlillar, sun'iy intellekt asosidagi diagnostik vositalar va neyropsixologik usullar shaxsning emotsional jarayonlarini aniq, tez va chuqur o'rganish imkonini bermoqda. Ushbu zamonaviy metodlar emotsional reaksiyalarni real vaqt rejimida qayd etishi, hissiy o'zgarishlarni sezgir tarzda tahlil qilishi hamda individual psixologik profillarni yuqori aniqlikda shakllantirishi bilan ajralib turadi. Zamonaviy yondashuvlar ichida eng muhimlaridan biri kompyuterlashtirilgan psixodiagnostika. Maxsus dasturiy platformalar yordamida emotsional intellektning tarkibiy qismlarini o'lchovchi testlar, simulyatsiyalar, interaktiv topshiriqlar va virtual vaziyatlar qo'llanilmoqda. Bunday platformalar nafaqat natijalarni avtomatik hisoblaydi, balki shaxsning javob berish tezligi, qaror qabul qilish dinamikasi va emotsional signallarini ham qayd etadi. Bu esa diagnostikaning ob'ektivligini oshiradi va inson omili ta'sirini kamaytiradi. Yana bir zamonaviy yo'nalish sun'iy intellekt yordamida mimika va ovoz tahlili. Yuqori aniqlikdagi kameralar va akustik analizatorlar yordamida shaxsning yuz ifodalari, mikroemotsiyalar, ovoz temбри va nutq ritmi tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt algoritmlari bu signallar asosida emotsional holatni aniqlab, emotsional intellektning turli komponentlarini baholaydi. Ushbu texnologiya ayniqsa stress holati, yashirin emotsiyalar va ijtimoiy munosabatdagi hissiy indikatorlarni o'rganishda samarali hisoblanadi. Shuningdek, neyropsixologik yondashuvlar ham emotsional intellekt diagnostikasida ahamiyat kasb etmoqda. EEG (elektroensefalografiya), fMRI (funktsional magnit-rezonans tomografiya) kabi usullar miya faoliyatining emotsional jarayonlarga qanday javob berishini tahlil qiladi. Ular yordamida shaxsning emotsional reaksiyalari, impuls nazorati va hissiy moslashuv

darajasi aniq neuromarkerlar orqali o'rganiladi. Bunday yondashuvlar ilmiy tadqiqotlarda keng qo'llanilmoqda va diagnostika imkoniyatlarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Zamonaviy metodlarning yana bir afzalligi ularning personalizatsiya qilingan diagnostika imkoniyatini yaratishidir. Har bir shaxsning emotsional profili alohida algoritmlar orqali chuqur tahlil qilinadi va natijalarga mos individual tavsiyalar shakllantiriladi. Bu esa psixologik maslahat, treninglar va rivojlantiruvchi dasturlarni yanada samarali tashkil etishga asos bo'ladi. Umuman olganda, innovatsion psixodiagnostik yondashuvlar emotsional intellektni o'lchash jarayonini sifat jihatidan yangi darajaga ko'tarmoqda. Ular shaxsning hissiy imkoniyatlarini kompleks, aniq va dinamik tarzda baholash imkonini berib, amaliy psixologiya va ta'lim sohalarida katta amaliy ahamiyatga ega.

HULOSA VA TAVSIYALAR. Emotsional intellektni baholash psixodiagnostikaning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, shaxsning ijtimoiy moslashuvi, muloqot madaniyati, stressga bardoshlilik va psixologik farovonlik darajasini aniqlashda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, emotsional intellektni o'rganishda an'anaviy va zamonaviy metodlarning uyg'un qo'llanilishi diagnostikaning chuqurligi va aniqligini oshiradi. An'anaviy testlar, proektiv usullar va suhbatlar shaxsning hissiy jarayonlari haqida muhim ma'lumotlar bersa, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va neyropsixologik yondashuvlar emotsional reaksiyalarni yanada ob'ektiv qayd etish imkonini yaratmoqda. Shuningdek, emotsional intellektni baholash natijalari psixologik maslahat, ta'lim tizimi, kasbiy tanlov va kadrlar boshqaruvi jarayonlarida samarali qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Shaxsning emotsional rivojlanish darajasini aniqlash, individual psixologik ehtiyojlarini belgilash va ularga mos rivojlantiruvchi dasturlarni ishlab chiqish imkonini beradi. Bu esa jamiyatda emotsional savodxonlikni oshirish, sog'lom psixologik muhit yaratish va inson kapitalining sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Tavsiyalar: 1. Psixodiagnostika jarayonida emotsional intellektni baholashda an'anaviy va innovatsion metodlarni birgalikda qo'llash tavsiya etiladi, chunki bu yondashuvlar bir-birini to'ldiradi va diagnostikaning ishonchliligini oshiradi.

2. Ta'lim muassasalari, korxonalar va psixologik xizmat markazlarida emotsional intellektni muntazam o'rganish va monitoring qilish tizimini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

3. Sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalar asosidagi psixodiagnostik vositalarni kengroq tatbiq etish, natijalarni avtomatik tahlil qilish imkonini yaratadi va diagnostika jarayonini tezlashtiradi.

4. Psixologlar va pedagoglar emotsional intellektni baholash bo'yicha maxsus treninglar va malaka oshirish dasturlarida qatnashishi lozim, chunki zamonaviy metodlardan to'g'ri foydalanish professional kompetentlikni oshiradi.

5. Emotsional intellekt darajasi past bo'lgan shaxslar uchun individual rivojlantiruvchi dasturlar, stressni boshqarish texnikalari va kommunikativ ko'nikmalarni yuksaltiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish samarali natija beradi.

6. Jamiyatda emotsional savodxonlikni oshirish va o'z-o'zini anglash madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan psixologik-ma'rifiy loyihalar kengaytirilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019.
2. Tojiyev M. Psixodiagnostika asoslari. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021.
3. Abdullayeva Q., Yo'ldosheva S. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. Yo'ldoshev J.G. Pedagogik va psixologik diagnostika. – Toshkent: Fan, 2017.
5. Jabborova D. Emotsional intellekt va shaxs rivoji. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.